

Данас не могу, а да не упутим похвалу Б92 – утолико пре што сам ову телевизију више пута критиковао. Реч је о документарном филму „Сајмиште, историја једног логора”, у продукцији ове медијске куће.

Логор на Старом сајмишту омиљено је реторичко место људи који себе воле да називају „другом Србијом”. Оно је за њих показатељ континуитета некаквог „геноцидног духа” који наводно постоји у Србији. „Србија је била друга земља у којој су, током Другог светског рата, Јевреји истребљени”. Тако гласи оптужба која се, током последње две деценије, понављала у различитим контекстима и која је Србији требало да наметне комплекс кривице. Рецимо, у Извештају Хелсиншког одбора за људска права, за 2006. годину, кривица за нацистички холокауст над српским Јеврејима проширена је на „владу националног спаса Милана Недића, љотићевце, Жандармерију и Специјалну полицију, чији је ефикасан рад допринео да је већ у августу 1942. године Београд, као прва европска престоница, проглашен за град очишћен од Јевреја (Judenrein).”

Филм Б92 је, међутим, поштено показао оно што је, поводом извештаја Хелсиншког одбора, изјавио и Јаша Алмули: „Истраживања Савеза јеврејских општина Југославије, сведочанства преживелих српских Јевреја, као и дела признатих јеврејских историчара у иностранству – (...) сви они говоре да су једино немачки окупатори одлучивали о уништавању Јевреја у Србији и да су извршиоци били немачки органи”. И заиста, као што је представљено у филму, од издавања наређења, преко чувања логораша до убијања у гасној комори, у целој операцији истребљења српских Јевреја учествовали су искључиво немачки нацисти. Штавише, логор се уопште није ни налазио у окупираној Србији, већ на територији коју је анектирала НДХ. У „хрватским сликописима” из тога доба лепо се могу видети бродови са усташком шаховницом како патролирају реком, у подножју Саборне цркве. Утолико је и реченица из најаве филма „Сајмиште је било највећи концентрациони логор у окупираној Србији” – историјски нетачна. Истинито би било: „Највећи нацистички логор на данашњој територији Србије”. Усташки покољи по Срему или хортијевска рација 1942. у Новом Саду одиграли су се, такође, на данашњој територији Србије. Па ипак, гротескно је рећи да Србија са тим догађајима има везе. Баш као што је гротескно налазити везу између „стања људских права у Србији 2006”, са нацистичким логором на Старом сајмишту 1942!

Читава ова прича је важна због разумевања како делује механизам виктимизације, односно наметања комплекса кривице. Реч је о томе да се једна друштвена група политички дисквалификује тако што се на њу једноставно пренесе кривица за неки злочин или преступ. А пренос кривице са злочинаца на невине правда се тиме што су и злочинци и невини чланови истог колективитета. По тој логици, рецимо, сви грађани Србије сnose одговорност за злочин у Сребреници. „У Србији само камен није крив”, пластично је устврдио високи руководилац Хелсиншког одбора за људска права, приликом једне расправе о Сребреници, одржане 5. децембра 2006. Циљ тог механизма дисквалификације и стварања комплекса кривице јесте да се успостави политичко старатељство над жртвом. То што жртва није свесна своје кривице и не жели да је прихвати за манипулатора је само доказ њене политичке малолетности. Зато жртву и

Комплекс кривице

Пише: Слободан Антонић
среда, 04 фебруар 2009 23:21

треба ставити под контролу „свесних снага”. Штавише, чак и ако жртва преузме извесну одговорност за оно што није учинила и извини се „у име колектива”, то прихватање и извињење оцењују се као „дато са закашњењем”, „невољно”, „неискрено”. И механизам комесарског ислеђивања нечије свести и комесарске управе над нечијим животом се наставља.

Овај механизам се безобзирно користи чак и у полемикама у новинама. Кад год се, ових дана, рецимо, неком не свиди нешто у писању новина које управо читате, он одмах потегне „држање 'Политике' у деведесетим"! Није важно да ли је нешто написано тачно или не, аргументовано или не. Није важно ни што су у „Политику”, у међувремену, дошли нови новинари, нови сарадници и нови уредници. Није важно ни то да чак ни већина новинара из ондашње „Политике” не може сносити кривицу за грешке тадашњег уредништва. Важно је само „натрљати нос” опоненту „због деведесетих” и онда га једноставно дисквалификовати као „нама туђу снагу” (или као бар „недовољно будно”).

То не значи, наравно, да на Србији (или „Политици”) никада није било, или и сада нема, кривице. Али, ово ширење апсолутне кривице на све и свакога заиста је изгубило сваки смисао. Осим – ако се не жели успостављање касте идеолошких чувара, касте рентијера који живе од кажњавања туђих кривица (стварних или приписаних). Поштени филм Б92 о Старом сајмишту показује да је круг људи са таквим, кастинским амбицијама, срећом, све ужи. Демократија не подразумева систематско стварање комплекса колективне кривице. У њој су људи у потрази за истином, јер хоће да разликују кривце и невине. А овај филм Б92 је добар начин да до те разликујуће истине Србија што пре стигне.

[објављено: 05/02/2009]